

Jodenhater Of sullige buurman?

Rond NSB-voorman Anton Mussert (1894-1946) speelt zich al een tijdje een bijzondere *Historikerstreit* af. Was Mussert de fatsoenlijke, wat sullige burgerman zoals zijn biograaf Jan Meyers in 1984 schetste? Iemand die vanuit vaderlandslievende motieven bijna ongewild in de rol van landverrader verzeild was geraakt? Of was hij toch een geslepen aanvoerder van een bende straatterroristen die zich onmogelijk achter 'Ich habe es nicht gewusst' kon verschuilen? Tessel Pollmann, oud-redacteur van *Vrij Nederland*, kiest in *Mussert & Co* duidelijk voor het laatste standpunt. Pollmanns gedegen archiefonderzoek mondt uit in een serie thematische artikelen over Mussert en de mensen met wie hij leefde en werkte. Duidelijk wordt dat de NSB te kwader trouw veel Joods bezit confisqueerde. Vanaf 1938 was de NSB een onvervroren antisemitische partij, zoals onder meer bleek uit Musserts plan alle Joden gedwongen naar Guyana te verhuizen. Van het beeld van de brave burgerman blijft na lezing van *Mussert & Co* niets meer heel.

Bert Bukman kiest ervoor het leven van Mussert in fictie weer te geven. De vermelde historische gebeurtenissen zijn allemaal gebaseerd op feiten, maar de dialogen en de dromen en gedachten van de hoofdpersoon zijn ontsproten aan de verbeelding van Bukman. Zo ontstaat een vlot leesbaar maar een merkwaardig en soms wat zoetig mengmoesje van feit en fictie. Je weet dat de NSB door de Nazi's werd gepusht om de Joodse leden te royeren, en vervolgens hoor je Mussert in de verbeelding van Bukman zeggen dat hij de slechtste daad van zijn leven heeft verricht. Fictie gaat over in hineininterpretieren. Zo blijft een beeld hangen van de kleine burgerman die als kind werd gepest. Een beeld dat we ook uit de biografie van 1984 kenden. Daar hadden we Bukmans boek dus niet voor nodig.

————— ❁❁❁❁
Mussert & Co, Tessel Pollmann, uitgeverij Boom, € 19,90

————— ❁❁❁❁
Anton Mussert en de NSB: opkomst en ondergang van een populist, Bert Bukman, uitgeverij Meulenhoff, € 19,95

balk en splinter Religieuze intolerantie

'Waarom kijk je naar de splinter in het oog van je broeder of zuster, terwijl je de balk in je eigen oog niet opmerkt?' Bij deze woorden uit Matteüs 7 heeft Jezus het waarschijnlijk over onwetendheid, superioriteitsdenken, angst. Dat deze woorden tweeduizend jaar na dato nog steeds actueel zijn... Martha Nussbaum, internationaal bekend filosofe en publiciste, haalt Jezus' woorden een aantal keren aan in haar nieuwe boek *De nieuwe religieuze intolerantie. Een uitweg uit de politiek van de angst*. Ze verbaast zich over het gewijzigde klimaat in de

Verenigde Staten en Europa. Aan beide zijden van de oceaan heerste tot voor kort een vorm van verlichte religieuze verdraagzaamheid. De laatste twee decennia is dat omgeslagen in een politiek klimaat beheerst door angst – angst voor het andere en het onbekende. Hoe komt het dat sommige kranten de moord op zeventenzeventig Noren toeschreven aan islamitische extremisten, totdat duidelijk werd dat een rechtse terrorist de dader was? Hoe kan het dat het plan voor een cultureel centrum voor moslims op Manhattan leidde tot een verhit politiek debat in de Verenigde Staten? Nussbaum analyseert voorbeelden van intolerantie ten opzichte van religieuze minderheden, met name moslims. Ze dwingt de lezer een kritische houding aan te nemen jegens de eigen opvattingen. Ook een uitweg uit de politiek van de angst betekent een pogen vanuit het gezichtspunt van de ander te denken. 'We dienen ons een nieuwsgierige, open en inlevende geesteshouding aan te kweken, en ons ruimhartig op te stellen tegenover onze naasten op een wijze die verder gaat dan ons eigenbelang' schrijft Nussbaum.

Nussbaum levert met haar heldere boek een belangrijke bijdrage aan het debat over de opbouw van een samenleving waarin onderlinge verschillen geen bron van angst zijn. Haar slotconclusie: 'We hebben behoefte aan een geest van nieuwsgierigheid en vriendschap.'

door Johannes Regnerus

————— ❁❁❁❁
De nieuwe religieuze intolerantie. Een uitweg uit de politiek van de angst, Martha Nussbaum, uitgeverij Ambo, € 24,95

dunnetjes Vrijzinnig reizen

Waar de meeste tijdschriften 's zomers kiezen voor een dubbeldik nummer, komt *VrijZinnig* – het blad van de vvp (Vereniging van Vrijzinnige Protestanten) – zoals gewoonlijk met een flinterdunne uitgave. Zestien pagina's, thema 'reizen'. In 'Reizen naar de Bijbel' krijgt de lezer een stichtelijk advies mee: 'Ga op reis door de tijd in de geest, niet gehinderd door allerlei godsdienstige vooronderstellingen en opgelegde eerbied. Het gaat niet om de waarheid, maar om het onderkennen en leren kennen van de vreemdheid van

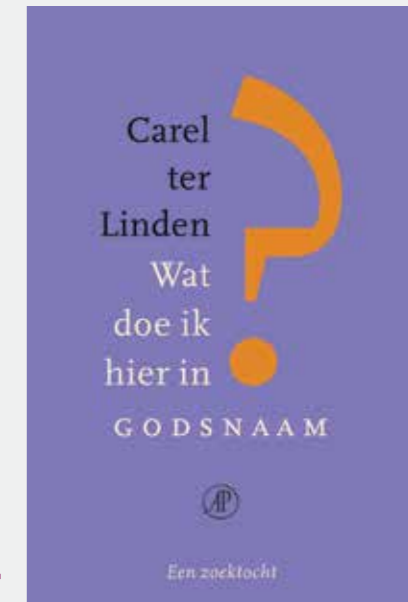
die andere wereld, en vooral om ontmoetingen met mensen die aan de wieg van onze beschaving hebben gestaan.' Een pagina over 'pelgrimage' mondt uit in een wollige omschrijving van het begrip. In een artikel over vrijzinnige pelgrimsoorden worden we onder andere meegenomen naar de gebouwen van de vpro en de Woodbrookers in Barchem. Doopsgezinde pleisterplaatsen ontbreken.

————— ❁❁
VrijZinnig is een uitgave van de vvp. Jaarabonnement € 15,-
info@vrijzinnig.nl

geloven? Wijze verhalen

In zijn boek *Wat doe ik hier in godsnaam* schrijft theoloog Carel ter Linden (1933) dat hij niet meer in een persoonlijke God gelooft, dus niet meer in 'een god die ons ziet en hoort'. God is voor hem liefde, rechtvaardigheid en barmhartigheid. In een leven na de dood gelooft ter Linden evenmin. 'Ik heb mezelf hierbij iets afgenomen' schrijft hij, want 'wat zou ik mijn lieve vrouw graag terugzien, de moeder van mijn kinderen'. Ter Linden vraagt zich terecht af waarin zijn geloof dan nog verschilt van de overtuiging van de ongelovige. Dat verschil is niet groot, stelt hij vast, maar zit hem vooral in de appreciatie van de bijbel. Hij kan zich geen leven voorstellen zonder de verhalen uit het Oude en Nieuwe Testament. Verhalen waarin een diepe wijsheid ligt opgeslagen. Verhalen die vertellen hoe je vandaag de dag met mensen behoort om te gaan, met vergeving, met de vreemdeling. Het lezen van Ter Lindens boek, waarin ook enkele bijdragen van evolutiewetenschappers zijn opgenomen, is voor de 'moderne' gelovige meer dan de moeite waard, mede

Tenzij anders vermeld, zijn de bijdragen op deze pagina's van de hand van Martin Maassen, martin.maassen@doopsgezind.nl

dankzij de prachtige stijl waarin Ter Linden zijn (on)geloof verwoordt. Maar is dood echt dood? En is kennis van de bijbel voor het leiden van een fatsoenlijk leven echt noodzakelijk? Ter Linden suggereert dat laatste min of meer, en dat lijkt mij wat teveel van het goede. De uitleg die hij aan bijbelteksten geeft is evenwel verrassend en vernieuwend. Ook voor de niet-gelovige kan het boek interessant zijn, al was het maar om een beter begrip van de bijbel te krijgen. En dat geldt eveneens voor de orthodox-gelovige, die na het lezen van dit boek wellicht besluit zijn kinderen toch maar te laten inenten...
door Bart Smits

————— ❁❁❁❁
Wat doe ik hier in godsnaam, Carel ter Linden, uitgeverij De Arbeiderspers, € 17,50

————— ❁
De zonnetjes bij de besproken boeken & bladen geven de waardering van de recensent weer. Die kan uiteenlopen van één zonnetje (niet best) tot vijf (mag op uw nachtkastje niet ontbreken).